

NEOLOGISMES D'ARREL GREGA
(teoria, praxi i autoavaluació)
2015
Pau Gilabert Barberà (GIDC ELECTRA)
pgilabert@ub.edu

NEOLOGISMES D'ARREL GREGA (teoria, praxi i autoavaluació)

Definició de neologisme (Diccionari IEC): “Unitat lèxica nova, formalment o semànticament, creada en una llengua per les pròpies regles de formació de mots o manlevada a una altra llengua”.

Exemples:

A

. **acrònim** < ἄκρος, α, ον, alt, extrem + ὄνυμα, ατος, τό, nom > **qualsevol abreviació formada amb lletres o segments inicials o finals extrems dels mots que componen una frase. Sigla pronunciable com un mot ordinari; exemple: UNESCO; NATO; OBC**

. **aeròbic** < ἀήρ, ἀέρος, ή, aire + βίος, ου, ό, vida > **pertanyent als aerobis, provocat pels aerobis (aerobi-òbia adj. que no viu sinó en presència de l'oxigen).**

B

. **barhidròmetre** < βαρύς, εἶα, ύ, pesat, greu + ὕδωρ, ατος, τό, aigua + μέτρον, ου, τό, metre, mesura > **aparell per mesurar la pressió de l'aigua a profunditats diferents.**

. **batòmetre** < βάθος, ους, τό, profunditat + μέτρον, ου, τό, metre, mesura > **aparell per mesurar la profunditat del mar.**

C

. **cacofonia** < κακός, ή, όν, dolent + φωνή, ης, ή, so > **so desagradable, esp. el que resulta de la combinació d'uns sons determinats en un mot o en un enunciat.**

. **cenotafi** < κενός, ή, όν, buit + τάφος, ου, ό, tomba > **monument sepulcral erigit a la memòria d'un personatge il·lustre, però que no conté les seves despulles.**

D

. **dactilografia** < δάκτυλος, ου, ό, dit + γράφω, escriure > **mecanografia**.

. **dípter** < δίς, dues vegades + πτερόν, οὔ, τό, ala > **que té dues ales**.

E

. **epidemiologia** < ἐπί, sobre + δῆμος, ου, ό, poble + λόγος, ου, ό, discurs, tractat > **branca de la medicina que estudia la relació entre les malalties que afecten l'ésser humà i els factors socials, ambientals, etc., que les poden afavorir o provocar**.

. **enoteca** < οἶνος, ου, ό, vi + l'arrel θε < τίθημι, posar > **establiment de venda de vi**.

F

. **filharmònic** < φιλέω, estimar + ἄρμονία, ίας, ή, harmonia > **que estima la música; dit de certes societats formades per fomentar els interessos musicals, o també de certes orquestres**.

. **flebotomia** < φλέψ, φλεβός, ή, vena + l'arrel τομ < τέμνω, tallar > **incisió en una vena**.

G

. **genoteca** < γένος, ους, τό, gènere, llinatge + l'arrel θε < τίθημι, posar > **col·lecció de molècules de DNA (àcid desoxiribonucleic), en què els segments clonats representen tot el genoma d'un individu d'una espècie**.

. **geoestratègic** < γῆ, γῆς, ή, terra + στρατηγικός, ή, όν, estratègic < στρατηγέω, comandar > **dit d'una part o punt de la Terra on és important de fer operacions econòmiques, militars, etc.**

H

. **helicòpter** < ἕλιξ, ικος, ή, hèlix + > πτερόν, οὔ, τό, ala > **nau aèria que se sosté en l'aire per mitjà d'un o més rotors, d'eixos gairebé verticals, que giren moguts per motors de combustió**.

. **heterodòxia** < ἕτερος, α, ον, l'altre + δόξα, ης, ή, opinió > **qualitat d'heterodox**
–heterodox: **que sosté una altra opinió o dogma.**

I

. **iconoscopi** < εἰκών, όνος, ή, imatge + σκοπέω, mirar, examinar > **tub analitzador d'imatge, emprat en les càmeres de televisió.**

. **ideogènia** < εἶδος, ους, τό, idea, forma + γεννάω, engendrar, generar > **ciència de l'origen de les idees.**

L

. **leucoderm** < λευκός, ή, όν, blanc + δέρμα, ατος, τό, pell > **de pell blanca.**

. **lexicografia** < λέξις, εως, ή, veu, vocable + γράφω, escriure > **branca de la lexicologia aplicada que s'ocupa de l'elaboració de diccionaris o lèxics.**

M

. **magnetoscopi** < μάγνης, ητος, adj. que té propietats d'imant + σκοπέω, mirra, examinar > **aparell per enregistrar imatges i so en una cinta magnètica que es poden reproduir immediatament en una pantalla de televisió.**

. **mesolític** < μέσος, η, ον, mig + λίθος, ου, ό, ή, pedra > **relatiu o pertanyent al mesolític –fase prehistòrica del desenvolupament econòmic de certes societats, en què s'efectua el pas de l'economia depredadora a la de producció d'aliments.**

N

. **nanoelectrònica** < νάννος, η, ον, molt petit, nan + ἤλεκτρον, ου, τό, ambre - electritzable per fricció > **especialitat de l'electrònica que estudia els dispositius de dimensions nanomètriques i les seves aplicacions.**

. **necrològic** < νεκρός, ά, όν, mort + λόγος, ου, ό, paraula, discurs, tractat > **relatiu o pertanyent a la necrologia –necrologia: notícia d'un personatge, d'una persona notable, morta de poc.**

O

. **odontòleg** < ὀδούς, ὀδόντος, ὄ, dent + λόγος, ου, ὄ, paraula, discurs, tractat > **persona versada en odontologia, dentista –odontologia: branca de la medicina que tracta de les dents i de les seves malalties.**

. **oftalmoplègia** < ὀφθαλμός, οὔ, ὄ, ull + πληγή, ῆς, ἦ, cop < πλήσσω, colpejar > **paràlisi dels músculs de l'ull.**

P

. **paleobotànica** < παλαιός, ἄ, ὄν, antic + βοτάνη, ης, ἦ, herba, planta > **branca de la botànica que estudia les plantes fòssils.**

. **palingenèsia** < πάλιν, en sentit invers, de bell nou + γένεσις, εως, ἦ, generació, gènesi > **acció de renéixer; doctrina que afirma la regeneració o reparició periòdica dels mateixos esdeveniments, de les mateixes ànimes i de la mateixa realitat com a conjunt.**

Q

. **quiopràctic** < χεῖρ, χειρός, ἦ, mà + πρακτικός, ἦ, ὄν, pràctic < πράσσω, fer, executar > **que actua –per guarir- amb les mans.**

. **quiromegàlia** < χεῖρ, χειρός, ἦ, mà + μέγας, μεγάλη, μέγα, gran > **creixement anormal de les mans.**

R

. **raquiàlgia** < ῥαχίς, ίος, ἦ, espina dorsal + ἄλγος, ους, τό, dolor > **dolor tot al llarg de l'espina dorsal.**

. **reòfil** < ῥέω, fluir + φιλέω, estimar > **dit de l'organisme que viu en els corrents d'aigua.**

S

. **sacaròmetre** < σάκχαρ, αρος, τό, sucre + μέτρον, ου, τό, metre, mesura > **aparell per mesurar el sucre que conté un líquid.**

. **salmòdia** < ψαλμός, οὔ, ό, salm + ᾠδή, ἦς, ἦ, cant > **cant dels salms; cant monòton.**

T

. **tacòmetre** < ταχύς, εἶα, ύ, ràpid + μέτρον, ου, τό, metre, mesura > **aparell per mesurar la velocitat o els canvis de velocitat, esp. la de rotació de l'arbre d'un motor.**

. **telèfon** < τῆλε, lluny + φωνή, ἦς, ἦ, so, veu > **aparell per comunicar-se oralment a distància que consta d'un dispositiu per a seleccionar el destinatari, d'un transmissor i d'un receptor que permeten establir una comunicació dúplex.**

U

. **uranologia** < οὐρανός, οὔ, ό, cel + λόγος, ου, ό, paraula, discurs, tractat > **estudi del cel.**

. **uròleg** < οὖρον, ου, τό, orina + λόγος, ου, ό, paraula, discurs, tractat > **especialista en urologia –urologia: branca de la medicina que s'ocupa de l'aparell urinari.**

Z

. **zoòfag** < ζῷον, ου, τό, animal, ésser viu + ἵαρος φαγ < ἐσθίω, menjar > **que s'alimenta de matèries animals.**

. **zoofília** < ζῷον, ου, τό, animal, ésser viu + φιλέω, estimar > **afecció exagerada als animals**

NEOLOGISMES D'ARREL GREGA (exercici):

Explica la composició dels neologismes següents:

A

. aeronau <

. antigen <

B

. biòpsia <

. biblioteconomia <

C

. cinemateca <

. cronòmetre <

D

. dramaturg <

. drosòmetre <

E

. epicentre <

. espermograma <

F

. fotogènic <

. frenopàtic <

G

. geomància <

. gerontologia <

H

. hipertròfia <

. holocaust <

I

. idiopatia <

. isoglossa <

L

. litografia <

. logopèdia <

M

. metàstasi <

. metodològic <

N

. neofòbia <

. neuropsicologia <

O

. onomatopeia <

. ornitomància <

P

. polífab <

. psicopedagog <

Q

. quimioteràpia <

. quimògraf <

R

. rinoplàstia <

. rinofaringe <

S

. semàfor <

. semiologia <

T

. tetrapolar <

. trapezoèdric <

U

. ulorràgia <

. uroció <

Z

. zoòfit <

. zoofòbia <

Comprova ara si has comès errors amb el solucionari següent:

A

. **aeronau** < ἀήρ, αἴρος, ή, aire + ναῦς, νέως, ή, nau > **vehicle destinat a la navegació aèria.**

. **antigen** < ἀντί, contra + γεννάω, generar, engendrar > **substància reconeguda com a estranya per l'organisme, capaç d'induir en aquest una resposta immunitària, capaç de produir anticossos.**

B

. **biòpsia** < βίος, ου, ό, vida + ὄψις, εως, ή, vista, mirada > **extracció i examen d'un òrgan o fragment de teixit d'un cos viu.**

. **biblioteconomia** < βιβλιοθήκη, ης, ή, casella per a posar-hi un llibre (< βιβλίον, ου, τό, llibre + l'arrel θε < τίθημι, posar) + νόμος, ου, ό, regla, norma > **conjunt de coneixements teòrics i tècnics relatius a la conservació, organització i administració d'una biblioteca.**

C

. **cinemateca** < κίνημα, ματος, τό, moviment + θε, posar < τίθημι, posar > **filmoteca (per referència a la imatge en moviment)**

. **cronòmetre** < χρόνος, ου, ό, temps + μέτρον, ου, τό, metre, mesura > **aparell per mesurar el temps amb precisió.**

D

. **dramaturg** < δράμα, ατος, τό, acció + ἔργω, obrar, fer > **autor d'obres dramàtiques (basades en l'acció i no pas en la narració).**

. **drosòmetre** < δρόσος, ου, ή, gebre + μέτρον, ου, τό, metre, mesura > **aparell per mesurar el gebre.**

E

. **epicentre** < ἐπί, sobre + κέντρον, ου, τό, centre > **punt de la superfície de la Terra situat damunt del focus d'un terratrèmol.**

. **espermograma** < σπέρμα, ατος, τό, esperma, llavor + γράμμα, ατος, τό, signe escrit, lletra, índex, llista > **índex d'espermatozous en el semen.**

F

. **fotogènic** < φῶς, φωτός, τό, llum + γεννάω, engendrar, generar > **que engendra llum; que sol sortir bé en ésser fotografiat.**

. **frenopàtic** < φρήν, φρενός, ή, ment, enteniment + πάθος, ους, τό, patiment < πάσχω, patir > **psiquiàtric.**

G

. **geomància** < γῆ, γῆς, ή, terra + μαντεία, ίας, ή, endevinació > **art d'endevinar per figures fetes a la terra.**

. **gerontologia** < γέρων, οντος, ό, vell, ancià + λόγος, ου, ό, discurs, tractat > **estudi de l'envelliment de l'organisme com a fenomen biològic. Estudi dels problemes que la vellesa planteja des del punt de vista social, psicològic, econòmic, etc.**

H

. **hipertròfia** < ὑπέρ, per sobre + τρέφω, nodrir, alimentar > **desenvolupament excessiu d'un òrgan o d'una part d'un òrgan.**

. **holocaust** < ὅλος, η, ον, tot, sencer + καυστικός, ή, όν, càustic < καίω, cremar > **entre els hebreus, sacrifici en què la víctima era enterament consumida pel foc.**

I

. **idiopatia** < ἴδιος, α, ον, propi, personal + πάθος, ους, τό, patiment < πάσχω, patir > **malaltia no precedida o ocasionada per una altra malaltia.**

. **isoglossa** < ἴσος, η, ον, igual + γλῶσσα, ης, ή, llengua > **línia imaginària que assenyalava el límit entre la presència i l'absència d'un tret lingüístic determinat i que pot contribuir a delimitar dues àrees dialectals; línies que en un mapa dibuixen o marquen les regions amb una mateixa llengua, amb una llengua igual.**

L

. **litografia** < λίθος, ου, ό, ή, pedra + γράφω, escriure > **sistema d'impressió en què la imatge a imprimir és reproduïda sobre una pedra o una planxa metàl·lica prèviament preparada.**

. **logopèdia** < λόγος, ου, ό, paraula + παιδεία, ίας, ή, educació > **correcció, mitjançant tècniques de reeducació, dels defectes de la veu o de l'expressió oral.**

M

. **metàstasi** < μετά, canvi + στάσις, εως, ή, posició < ἴστημι -στα -, situar-se > **procés patològic, infecció o tumoral, en algun punt de l'organisme, que apareix com a resultat de la translació d'un procés idèntic preexistent en algun altre lloc no contigu.**

. **metodològic** < μέθοδος, ου, ή, mètode + λογικός, ή, όν, lògic < λόγος, ου, ό, discurs, tractat > **relatiu o pertanyent a la metodologia** (metodologia: estudi del mètode).

N

. **neofòbia** < νέος, α, ον, nou + φόβος, ου, ό, por < φοβοῦμαι, témer, tenir por > **aversió a les innovacions.**

. **neuropsicologia** < νεῦρον, ου, τό, nervi + ψυχή, ής, ή, ànima, ment + λόγος, ου, ό, paraula, discurs, tractat > **disciplina psicofisiològica que estudia les relacions entre l'activitat mental i del comportament i les estructures cerebrals.**

O

. **onomatopeia** < ὄνομα, ατος, τό, nom + ποιέω, fer > **formació de mots a partir de significants estretament vinculats a la percepció acústica de sons naturals; dit dels mots que reproduïxen l'acústica dels sons naturals.**

. **ornitomància** < ὄρνις, ιθος, ό, ocell + μαντεία, ίας, ή, endevinació > **endevinació per mitjà del cant o del vol dels ocells.**

P

. **polífaq** < πολύς, πολλή, πολύ, molt + φαγ, menjar < ἐσθίω, menjar > **que es nodreix de classes diferents d'aliments.**

. **psicopedagog** < ψυχή, ής, ή, ànima, ment + παις, παιδός, ό, nen + ἄγω, conduir, menar > **persona versada en psicopedagogia** (psicopedagogia: aplicació de la psicologia a la pedagogia).

Q

. **quimioteràpia** < χυμεία, ίας, ή, suc + θεραπεία, ίας, ή, cura > **nom genèric de qualsevol tractament per agents químics que actuen sobre determinats microorganismes i cèl·lules patològiques amb perjudici tolerable dels teixits orgànics.**

. **quimògraf** < χύμα, ατος, τό, ona + γράφω, escriure > **aparell per a enregistrar el moviment ondulatori o la modulació derivats funcionalment d'un òrgan, com ara les vibracions sonores de la parla o la tensió arterial**

R

. **rinoplàstia** < ρίς, ρίνός, ή, nas + πλάσσω, modelar > **reparació quirúrgica d'un defecte parcial o total del nas.**

. **rinofaringe** < ρίς, ρίνός, ή, nas + φάρυγξ, υγγος, ή, faringe > **part de la faringe situada darrere les fosses nasals, per damunt del vel del paladar.**

S

. **semàfor** < σήμα, ατος, τό, senyal + φέρω, portar > **aparell que porta senyals, aparell de senyalització que, per mitjà de llums de colors, serveix per a ordenar el trànsit de carrers i carreteres, esp. en els encreuaments dins els nuclis urbans.**

. **semiologia** < σήμα, ατος, τό, senyal + λόγος, ου, ό, paraula, discurs, tractat > **ciència que estudia el funcionament dels signes en el si de la vida social.**

T

. **tetrapolar** < τέσσαρες, quatre + πόλος, ου, ό, pol, eix > **que té quatre pols; dit del commutador, de l'interruptor, etc., que actua sobre quatre pols.**

. **trapezoèdric** < τράπεζα, ης, ή, taula + ἔδρα, ας, ή, cara > **de cares trapezoïdals.**

U

. **ulorràgia** < οὐλή, ης, ή, geniva + ῥαγ < ῥήγνυμι, obrir-se rebentar > **hemorràgia per les genives.**

. **urocrisi** < οὔρον, ου, τό, orina + , κρίσις, εως, ή, crisi < κρίνω, separar, distingir > **crisi que es caracteritza per una descàrrega abundant d'orina.**

Z

. **zoòfit** < ζῶον, ου, τό, animal, ésser viu + φυτόν, οὔ, τό, planta > **animal que té aspecte de planta, com els corals, les anemones de mar, les esponges, etc.**

. **zoofòbia** < ζῶον, ου, τό, animal, ésser viu + φόβος, ου, ό, por < φοβοῦμαι, témer, tenir por > **fòbia als animals o a certs animals.**

Bibliografia

- . Bruguera i Talleda, J. (1996, rpr. 2006). *Diccionari Etimològic*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- . Capellà, M. (1998). *Arrels clàssiques del lèxic científic, tècnic i humanístic*. Barcelona: Teide.
- . Coromines, J. (1981). *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes. Caixa de Pensions La Caixa.
- . Coromines, J. (1954). *Diccionario Crítico Etimológico*. Madrid: Gredos.
- . Eseverri Hualde, C. (1979). *Diccionario Etimológico de helenismos Españoles*. Burgos: Ediciones Aldecoa.
- . Institut d'Estudis Catalans (IEC) (1995). *Diccionari de la Llengua Catalana*. Barcelona, Palma, València: Editorial Moll; Enciclopèdia Catalana; Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- . Martí, M. A. (1998). *Diccionario de neologismos de la lengua española*. Barcelona: Larousse Editorial.
- . Mateos Muñoz, A. (1949, 18ed.: 1988). *Etimologías Griegas del Español*. México. Editorial Esfinge.
- . Mateos Muñoz, A. (1968, 13ed.: 1977). *Etimologías Grecolatinas del Español*. México. Editorial Esfinge.
- . Navas, M. & Castells, R. (1997). *Diccionari de neologismes*. Barcelona: Edicions 62.
- . Quintana Cabanas, José M^a. *Raíces griegas del léxico castellano, científico y médico*. Madrid: Dykinson, 1987.

.....
<http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/esc432ca6.php#>
<https://es.scribd.com/doc/113455068/34/Neologismos-griegos>